

אגף תכנים, תכניות,
הכשרה והשתלמויות

הצעה לטקס מותאם לחמ"ד:

יום הזיכרון לשואה ולגבורה – תשפ"א

בנושא "שמונים שנה לתחילת ההשמדה ההמונית-עד היהודי האחרון"

קריין

באביב 1945, נדמו קולות וזוועות מלחמת העולם השנייה, ואנו, שרידי יהדות אירופה, יצאנו ממחנות המוות ומגאיות ההריגה, אחד מעיר ושניים ממשפחה, מוכים ומרי נפש, מיותמים, ללא קהילה וללא בית ובלי נפש קרובה המחכה לנו ברחבי תבל... אנחנו דור ניצולי השואה הולכים ומתמעטים.

בעוד שנים לא רבות, לא יהיה עוד על כדור הארץ אדם שיוכל להעיד: "אני זוכר את מה שאירע בשואה". ייוותרו רק ספרי זיכרונות ומחקר, תמונות וסרטים ועדויות ניצולים. או אז יהפוך זיכרון השואה מגורל כפוי, החתום בבשרנו ובנשמתנו, לייעוד היסטורי שעל האנושות ועל הדורות הבאים לשאת באחריות לצקת בו תוכן ומהות.

מתוך "מנשר הניצולים", יד-ושם

קריין

השנה, אנו מציינים את יום הזיכרון לשואה ולגבורה בסימן "עד היהודי האחרון – שמונים שנה לתחילת ההשמדה ההמונית".

לפני שמונים שנה, התחילו הגרמנים בהשמדה המונית ושיטתית של יהודים לאחר הפלישה הגרמנית לשטחי ברית המועצות ב"מבצע ברברוסה". בשבועות הראשונים לפלישה, נורו בעיקר גברים, אולם החל ממחצית אוגוסט 1941, התרחב מעגל הרצח וכלל גם נשים וילדים במטרה להגיע "עד היהודי האחרון".

דבר מנהל בית הספר:

קריין: לאמירת "יזכור" ו"אל מלא רחמים", אתם מתבקשים לעמוד.

יזכור לזכר קורבנות השואה

יִזְכּוֹר אֱלֹהִים אֶת נִשְׁמוֹת אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, חֲלָלֵי הַשּׁוֹאָה וְגִבּוֹרֶיהָ,
נִשְׁמוֹת שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶבֻבוֹת אֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהוֹמְתוּ וְשֶׁנֶּהְרְגוּ וְשֶׁנֶּחֱנְקוּ וְשֶׁנֶּקְבְּרוּ חַיִּים,
וְאֶת קְהִילוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּחֱרְבוּ עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם.
יִזְכּוֹר אֱלֹהִים אֶת עֲקֵדָתְךָ עִם עֲקֵדַת שְׂאֵר קְדוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְגִבּוֹרֵיו מִיָּמֵי עוֹלָם
וְיִצְרָר בְּצִרּוֹר הַחַיִּים אֶת נִשְׁמָתְךָ.
הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרְדוּ.
יְנוּחוּ בְּשָׁלוֹם עַל מִשְׁכַּבְתָּם וְנֹאמֵר אָמֵן.

קריין

אל מלא רחמים, שוכן במרומים,
המצא מנוחה נכונה, על כנפי השכינה,
במעלות קדושים וטהורים, קזוהר הרקיע מזהירים,
את כל הנשמות של ששת מיליוני היהודים, חללי השואה באירופה,
שנהרגו, שנשחטו, שנשרפו ונסנספו על קדוש השם בידי המרצחים הגרמנים הנאצים ועוזריהם
משאר העמים.

לכן בעל הרחמים יסתירם בסתר כנפיו לעולמים
ויצרור בצרור החיים את נשמותיהם.
ה' הוא נחלתם, בגן עדן תהא מנוחתם,
ועמדו לגורלם לקץ הימין, ונאמר אמן.

קריין: אתם מתבקשים לשבת.

קריין: תהילים, פרק פ"ג

א שִׁיר מִזְמוֹר לְאַסָּף.
ב אֱלֹהִים אֱל-דָמִי-לָךְ; אֱל-תַחַרְשׁ וְאֱל-תִשְׁקֹט אֱל.
ג כִּי-הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ, יְהִמּוּן; וּמִשְׁנֵאֶיךָ, נָשְׂאוּ רֹאשׁ.
ד עַל-עַמֶּךָ, יַעֲרִימוּ סוֹד; וַיִּתְּעֻצּוּ, עַל-צָפוֹנֶיךָ.
ה אָמְרוּ--לָכוּ, וְנַכְחִידֶם מִגּוֹי; וְלֹא-יִזְכָּר שֵׁם-יִשְׂרָאֵל עוֹד.
ו כִּי נִזְעַצּוּ לֵב יַחֲדוּ; עָלֶיךָ, בְּרִית יִכְרְתוּ.
ז אֱהִי אֱדוֹם, וַיִּשְׁמַעְאֲלִים; מוֹאֵב וְהַגָּרִים.
ח גָּבַל וְעַמּוֹן, וְעַמְלֵק; פָּלְשֶׁת, עַם-יִשְׂבִּי צוֹר.
ט גַּם-אַשּׁוּר, נָלָה עִמָּם; הָיוּ זְרוּעַ לִבְנֵי-לוֹט סָלָה.
י עָשָׂה-לָהֶם כְּמִדְיָן; כְּסִיסְרָא כִּיבִין, בְּנַחַל קִישׁוֹן.
יא נִשְׁמְדוּ בְּעֵין-דָּאֵר; הָיוּ דָמָן, לְאַדְמָה.
יב שִׁיתָמוּ נְדִיבֵימוֹ, כְּעֶרֶב וְכִזְאָב; וְכִזְבַּח וְכִצְלֻמָּנֶע, כָּל-נְסִיכֵימוֹ.
יג אֲשֶׁר אָמְרוּ, בִּירְשָׁה לָנוּ--אֵת, נְאוֹת אֱלֹהִים.
יד אֱלֹהֵי, שִׁיתָמוּ כַּגִּלְגָּל; כֶּקֶשׁ, לִפְנֵי-רוּחַ.
טו כָּאֵשׁ תִּבְעַר-יַעַר; וְכִלְהֶבֶה, תִּלְהֶט הָרִים.
טז כֹּן, תִּרְדָּפֶם בְּסַעֲרֶךָ; וּבְסוּפֹתֶךָ תִּבְהַלֵּם.
יז מֵלֹא פָנִיהֶם קָלוֹן; וַיִּבְקֹשׁוּ שְׁמֶךָ יְהוָה.
יח יִבְשׁוּ וַיִּבְהֲלוּ עַד־עַד; וַיַּחֲפְרוּ וַיֵּאבְדוּ.
יט וַיִּדְעוּ--כִּי-אַתָּה שְׁמֶךָ יְהוָה לִבְדָּךְ; עָלֶיךָ, עַל-כָּל-הָאָרֶץ.

הנאצים ניסו לרצוח את היהודים עד האחרון שבהם, ואנו מצווים לזכור את הנספים עד האחרון שבהם!

לשם כך, נשמע היום קולות של שורדי השואה ושל נספים בה. ננסה דרכם להבין כיצד אלו שחיו אז הרגישו וחוו את הניסיון הנאצי להגיע "עד היהודי האחרון".

קריין

עזריאל טוניק, בן העיירה סטולפציס במזרח פולין. משפחת טוניק מנתה שני הורים ועשרה ילדים.

ב-28 באוגוסט 1944, כתב עזריאל לאָחיו יצחק ונח שהיו בארץ:

אחרי הרבה תלאות וצרות ואחרי קשיים ואסונות שמעולם לא אירעו בתולדות האנושות, אני היום כותב לכם, יקירי, מכתב. ניהלתי עם עצמי מלחמה פנימית מה לכתוב לכם. החלטתי לכתוב לכם

את האמת, תהיה מרה ונוראה ככל שתהיה... ממשפחתנו היפה, הטובה, נותרנו רק אני אחיכם עזריאל ואחותנו היקרה חוה. זה מאוד מצער אבל זו עובדה. משלושת אלפי היהודים של סטולפצה נותרו רק כמאה נפשות. יש משפחות שלא נותר מהן כל זכר. תארו לעצמכם יקירי שמכל משפחת טוניקים הגדולה מסטולפצה רק אני וחול'ה נותרנו... מסטולפצה לא נותר זכר, לא מהאנשים ולא מהבתים... אני מבקש מכם, יקירי, דבר אחד, תתחזקו, אל תישברו. אתם כל תקוותנו ו... חוץ מכם אין לנו אף אחד.

קריין

רות אליעז, נולדה בשנת 1922 באוסטרובה שבצ'כוסלובקיה. בשנת 1942, הובלה לטרזינשטט ומשם גורשה בשנת 1943 לאושוויץ, שם שימשו היא ובתה שפני ניסיונות של מנגלה. היא שוחררה ובשנת 1949 עלתה לארץ.

בספרה "רוח חיים", תיארה את התחושה של "עד היהודי האחרון":

"בזה אחר זה הגיעו קרוביי לגטו.

דוד... דודה... מנהל בית ספרי... מורתי האהובה... כל ילדוטי, כל נעורי, הופיעו נגד עיניי ונעלמו – מזרחה.

כמו חלום, כמו מסך עשן; זרם האנשים לא פסק. בכל פרידה נלקח חלק מליבי."

קריין

יצחק כהן, יליד סלוניקי, ניצול מחנה אושוויץ-בירקנאו יצחק הלך לעולמו בגיל 99 בחודש פברואר האחרון:

"אני מרגיש חובה לספר את הסיפור האישי שלי, ובאמצעותו את סיפורה של קהילת סלוניקי, גם כדי שהדור הצעיר ידע מה קרה, וגם כדי להתמודד מול מכחישי השואה.

כל עוד אנו, ניצולי השואה, חיים, עלינו לספר את הסיפור ולעמוד ככל האפשר מול המכחישים.

הסיפור של יהודי יוון לא היה ידוע כמעט, והרי 96% מקהילת סלוניקי נספו בשואה.

אני מקווה שבני הנוער יקראו וילמדו, ידעו ויזכרו. אני גם מקווה שאהבת הזולת תתגבר על השנאה ועל היצרים, ושדבר זה ילמדו בעולם כולו.

אני, ששרדתי יחידי מכל משפחתי, לא איבדתי את התקווה והאופטימיות, ואני מקווה שהאמונה באדם תמשיך ותתקיים."

שיר: לכל איש יש שם

הצעה נוספת: [האחרון שנשאר](#)

קריין

שלמה אדלר, יליד פולין.

"הפרידה מאימא שלי בערב ליל הסדר הייתה אירוע שלא אשכח. אימא הסתתרה כי חיפשו אותה בטענה ששיחדה שוטר כדי לשחרר את אבא שלי, שהיה עצור. בערב ליל הסדר היא הגיעה אלינו, ושאלתי איך היא מסתובבת ככה בחוץ. 'אתה יודע איזה יום היום? היום ערב פסח', ענתה. זמן קצר לאחר מכן באו לקחת אותה. אמרו לי שהיא בתחנת הרכבת. רצתי לשם והתחננתי לשוטר שייתן לי לדבר אתה. היא חיבקה אותי ונישקה אותי ואמרה: 'הם לקחו הכול, אבל מה שהשארתי אצל אחותך יספיק לכם לשנתיים', והוסיפה: 'קריר, רוח הביתה, תביא לי כמה זוגות גרביים'. ואני ניסיתי להתנתק, והיא החזיקה אותי חזק. התנתקתי ורצתי הביתה. חזרתי לתחנה. אין אימא, אין שוטר, אין רכבת, ואני עומד על הרמפה עם גרביים בידיים".

קריין

מיכאל אוריק, פולין.

"בגיל עשר נאלצתי לקבל החלטות גורליות על חיי. הוריי מסרו אותי לאישה גויה, ועמה הייתי במשך שנתיים. בשנה האחרונה היינו בבוכנוואלד. בשל התקוממויות שהיו בוורשה, שלחו הגרמנים עשרה פולנים למחנה. ברגע השחרור הגיע רב צבאי פולני שחיפש ילדים יהודים. באותו רגע, בגיל עשר, הייתי צריך לבחור בין האישה שהצילה אותי, המוכרת כחסידת אומות עולם והייתה טובה אליי, לאדם יהודי, אבל זר. היא אפשרה לי לבחור מה שיהיה לי טוב והואיל והיה לי תפור בג'קט מי אני, מי הם הוריי, שאני יהודי ושאם אנצל עליי לעשות משהו טוב-הלכתי עם הרב."

מסר שארצה להעביר: גם ניצול שואה שאיבד במלחמה 183 איש ממשפחתו ונותר לבדו, בודד עלי אדמות, כל עוד יש לו רצונות יכול להגיע לאן שירצה. צריך לתת לאדם כלים נכונים, וכך הוא יכול לשרוד, להקים משפחה, לעבוד ולתרום לחברה.

קריין

לאחר השחרור, בבית הבראה בצרפת, הגיע איש עסקים שניצל מאושוויץ לברך את 500 הילדים, ניצולי בוכנוואלד, ובהם הילד שנהיה לימים הרב ישראל מאיר לאו. כך הוא סיפר על אותו מפגש:

"הישרנו אליו מבט, והוא ראה את מאות זוגות העיניים מורמים אליו בהזדהות עצומה. הדמעות חנקו את גרונו. הוא החזיק את המיקרופון בשתי ידיים רועדות... והצליח לומר ביידיש שלוש מילים בלבד: 'קינדער, טייערע קינדער' (ילדים, ילדים יקרים), ופרץ בבכי תמרורים... כולו חשנו שאין זה גברי לבכות, אין זה מכובד, שהרי אנחנו קצטניקים, יוצאי מחנות ריכוז. כל אחד מיושבי רחבת הדשא ניגב את לחייו בשרוול, כאילו בגניבה. כל אחד הגניב מבט ימינה ושמאלה וגילה שגם חבריו נמצאים בדיוק באותו מצב כמוהו. ואז נפרץ הסכר. בבת אחת נפרצו כל הסכרים בקרב כולנו. הדשא באקואי הפך לעמק הבכא, פשוטו כמשמעו. היהודי התיישב על מושבו וכולנו בכינו – בכי משחרר, בריא. גם 58 שנים לאחר האירוע על רחבת הדשא באקואי, בספרי עליו, עיני דומעות. היה בבכי הזה בכי על עצמנו, על הורינו, על משפחותינו, על עולם התום שאבד ואיננו. אך הייתה בו גם תקווה. היה זה בכי של אנשים שידעו מהו מקומם, וידעו שיש להם כוח להחליט, להיות עצמאים ובעלי דעה משם עצמם, כבר לא חסרי אונים, מי שאינם תלויים בחסדיהם של אחרים". (מתוך [אתר "יד ושם"](#))

קריין

חוה מאיר מרומניה עברה את מסעות הגיהנום של טרנסניסטריה. היא עלתה לארץ ישראל כיתומה ושהתה במוסד עלייה בכפר הרא"ה.

"ביום הכרזת העצמאות בכיתי מאוד. הרגשתי לבד ומבודדת מאד. לכולם סביבי היו אחים ואחיות שאתם הם חגגו. לי לא היה איש".

שיר: מכתבו של מנחם מנדל

קריין

נסיים את הטקס במכתבו של שורד השואה **צבי המאירי**, המכונה "מכתב לגיהנום". **דבריו ממחישים כי, בסופו של דבר, לא הצליחו הנאצים לממש את תוכניתם.**

קריין

מכתב לגיהנום אל קצין ה-S.S. מפקדו לשעבר של מחנה ההשמדה אושוויץ: סוף-סוף הגיע הזמן- שתדע דברים אלה ממני, האסיר לשעבר מספר 17724 מאושוויץ. זה אני שהובלתי עם משפחתי בקרון של בהמות...

זה אני שנגררתי מהקרון החוצה באכזריות כשהגענו למקום האיום ההוא. הופרדתי ממשפחתי, את רובם לא ראיתי יותר בחיים..

זה אני שהושפלתי בכל דרך אפשרית...

זה אני שבכל זאת נשארתי בחיים ולא מתתי...

הנה כעת, קטע בשבילך מהעיתון שהופיע השבוע בישראל: "חברי משלחת המונה חמישים איש, בני-נוער, הניחו זר והניפו את דגל ישראל. בתום הטקס אמרו הנערים קדיש ושרו את התקווה!!". אתה יודע איפה? -באושוויץ. רציתי שתדע שנערה אחת מהמשלחת הינה הנכדה שלי, של האסיר לשעבר מאושוויץ.

אני לא נכנעתי לכם. ועכשיו יש המשך ועתיד. הייתה מלחמה בינינו ואני זה שניצחתי. סמלי הניצחון שלי-נכדיי.

על החתום-צבי המאירי, סבא של שגית מהמשלחת, חבר קיבוץ **מישראל-מדינת היהודים**.

שיר - חי. קולולם

קריין

יש האומרים שאדם מת פעמיים, פעם ראשונה כשהוא הולך לעולמו ופעם שנייה כשאין מי שיזכיר אותו.

משימתנו היא לזכור, להזכיר ולא לשכוח.

קריין:

ר' עזריאל-דוד פסטג, שהיה חסיד מודזיץ', חיבר לחן למילים של "אני מאמין" בהיותו על רכבת המוות לטרבלינקה. ר' עזריאל-דוד עצמו נספה בשואה, אך הלחן שחיבר בהיותו על רכבת המוות, הגיע בדרך לא דרך אל הרבי ממודזיץ' והוא שהפיץ את ניגונו בעולם כולו.

"עם הניגון הזה צעדו יהודים אל משרפות הגזים", אמר, "ועם הניגון הזה יצעדו יהודים לקבל את פני משיח צדקנו".

הצעה לשיר: **אני מאמין** אברהם פריד, יונתן רזאל, חנן בן ארי ונאור כרמי

קריין

לשירת אני מאמין והתקווה, הקהל מתבקש לעמוד.

אני מאמין

התקווה